

Mirosław Biczkowski, Anita Grabowska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika

**ODNOWA WSI W ŚWIETLE WDRAŻANIA PROGRAMU ROZWOJU
OBSZARÓW WIEJSKICH 2007-2013 NA PRZYKŁADZIE GMIN
WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO¹**

*RURAL RENEWAL IN THE CONTEXT OF THE IMPLEMENTATION
OF THE RURAL DEVELOPMENT PROGRAMME 2007-2013 FOR EXAMPLE
OF COMMUNES IN MAZOWIECKIE PROVINCE*

Słowa kluczowe: odnowa wsi, obszary wiejskie, PROW, fundusze UE

Key words: rural renewal, rural areas, RDP, EU funds

Abstrakt. Celem artykułu była ocena wdrażania działania odnowy wsi realizowanego w ramach PROW2007-2013 na przykładzie województwa mazowieckiego. Ważnym aspektem była analiza poziomu absorpcji na tle uwarunkowań społeczno-ekonomicznych. W tym celu jako punkt odniesienia przyjęto różne płaszczyzny, tj. kapitał ludzki, działalność gospodarczą, infrastrukturę techniczną i społeczną oraz stan środowiska przyrodniczego. Ocenę odnowy wsi przeprowadzono w odniesieniu do obu osi PROW, przez które wdrażano to działanie, tj.: oś 3. oraz oś 4. „Leader”.

Wstęp

Znaczna część obszarów wiejskich, w obrębie Unii Europejskiej (UE) boryka się z wieloma problemami: zły stan infrastruktury, niski poziom wykształcenia ludności, brak inwestycji w poprawę wyglądu i fizjonomii wsi czy rozdrobnienie gospodarstw rolnych. W związku z tym Unia Europejska (UE) zaczęła angażować się w kwestię odnowy wsi [Koreleski 2007, Wilczyński 2003]. W Polsce potrzeba ta wynikała ze zmian, które nastąpiły w rolnictwie, m.in. upadku państwowych gospodarstw rolnych oraz nieprzystosowania wsi do funkcjonowania na wolnym rynku [Wilczyński 2007]. Rozwinięcie programu odnowy wsi możliwe było dzięki środkom UE, programom SAPARD, SPO Rolnictwo, a obecnie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) [Idziak, Wilczyński 2013]. Jak zauważa Wójcik [2010], akcesja Polski do UE poszerzyła zakres uwarunkowań decydujących o przekształceniach wsi, lecz nie była jedynym, determinującym czynnikiem. Gdyby nie zmiana mentalności ludzi, odnowa wsi prawdopodobnie nie przybrałaby obecnej formy. Z drugiej strony program odnowy wsi pełni istotną rolę jako instrument wzmacniający jakość kapitału społecznego [Kutkowska, Piławka 2012] oraz pobudzający do działania społeczność sołectką w planowanie i realizację przedsięwzięć dotyczących własnej wsi [Czapiewska 2011].

Zmiany w rozwoju społeczno-gospodarczym są wypadkową oddziaływania dwóch sił: czynników endogenicznych (m.in.: kapitał ludzki, gospodarka, infrastruktura, środowisko przyrodnicze) wraz z oddziaływującymi na lokalne struktury czynnikami egzogenicznymi. Wpisują się w nie także fundusze UE, które stymulują rozwój gmin i stanowią impuls do aktywizowania i pełniejszego wykorzystania posiadanych zasobów. Współzależność pomiędzy oboma grupami uwarunkowań akcentuje koncepcja neoendogenicznego rozwoju obszarów wiejskich [Ray 1997, 2006, Klekotko 2005, Biczkowski 2013], która zakłada wykorzystywanie wszystkich możliwych zasobów lokalnych w celu jak największej absorpcji potencjalnych czynników zewnętrznych, aby z kolei pomnażać zasoby własne.

---

¹ Artykuł powstał i został sfinansowany w ramach środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2012/07/B/HS4/00364,

Material i metodyka badań

Celem artykułu była ocena wdrażania działania odnowy wsi realizowanego w ramach PROW 2007-2013 na przykładzie województwa mazowieckiego. Ocenę kierunków absorpcji środków z działania „Odnowa wsi” przeprowadzono w odniesieniu do posiadanego potencjału endogenicznego poszczególnych gmin. W związku z tym przeprowadzono delimitację uwarunkowań społeczno-gospodarczych w oparciu o zestaw przyjętych cech, które można zagregować w cztery grupy: kapitał ludzki, infrastruktura (techniczna i społeczna), działalność gospodarza oraz środowisko przyrodnicze:

- kapitał ludzki: poziom wykształcenia radnych, obciążenie demograficzne (ujęte jako destymulanta – odwrotność cechy I/x), frekwencja wyborcza, liczba organizacji na 1000 mieszkańców;
- infrastruktura: długość sieci wodociągowej na 100 km², odsetek ludności korzystającej z kanalizacji, liczba osób na 1 placówkę biblioteczną, liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców;
- działalność gospodarza: liczba podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców, stosunek przedsiębiorstw wyrejestrowanych do zarejestrowanych w latach 2009-2013, odsetek gospodarstw domowych w gospodarstwach rolnych z dochodami z działalności pozarolniczej;
- stan i ochrona środowiska: wskaźnik lesistości, odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków, udział powierzchni obszarów prawnie chronionych, liczba pomników przyrody na 100 km².

Na podstawie przyjętego zestawu wskaźników dla każdej z determinant (kapitał ludzki, infrastruktura, działalność gospodarza, środowisko), a także dla ogółu uwarunkowań społeczno-gospodarczych, przeprowadzono procedurę standaryzacji i ujęto je w postaci wskaźnika syntetycznego – średniej wartości znormalizowanej [Racine, Raymond 1977]². Pozwoliło to na szczegółową ocenę, która z przyjętych determinant silniej oddziałuje na aktywność w korzystaniu ze środków na odnowę wsi. Dla każdej z grup determinant określono cząstkowy wskaźnik syntetyczny, a następnie każdą z gmin przyporządkowano do jednej z 3 klas o poziomym uwarunkowań: niskim (poniżej $-0,25\sigma$), średnim (od $-0,24\sigma$ do $0,25\sigma$) lub wysokim (powyżej $0,25\sigma$). Analizę przeprowadzono na przykładzie województwa mazowieckiego administracyjnie podzielonego na 314 gmin, wśród których jest 229 gmin wiejskich i 50 miejsko-wiejskich. Do ostatecznej analizy przyjęto 280 gmin, które spełniały kryteria dostępu do programu odnowa wsi (obszary wiejskie oraz miasta do 5 tys. mieszkańców).

Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania rozwoju obszarów wiejskich

Znacznie kapitału ludzkiego jako jednego z najważniejszych czynników warunkujących rozwój obszarów wiejskich podkreśla wielu autorów, definiując go jako zasób, który można powiększać drogą inwestycji zwanych inwestycjami w człowieka, związany z relacjami międzyludzkimi, przejawami troski o wspólne dobro lokalnych społeczności [Kłodziński 2006], wpływający na poprawę wizerunku wsi oraz możliwość jej wielofunkcyjnego rozwoju [Kłodziński 1996], którego jakość jest wynikiem wieloletnich przemian demograficznych związanych z rodnością, umieralnością, migracjami ludności, dynamiką rozwoju społeczno-ekonomicznego [Zdrojewski 2009].

Również pozostałe z przyjętych płaszczyzny uwarunkowań zaliczane są do podstawowych czynników wpływających na poziom rozwoju jednostek samorządowych. Infrastruktura jest czynnikiem mającym szczególnie znaczenie przy podwyższaniu standardu życia mieszkańców wsi [Chudy 2011], tym samym wpływając na rozwój obszarów wiejskich. Jak podaje Kapusta [2012], ogólny stan infrastruktury technicznej oraz społecznej w województwie mazowieckim jest korzystny i plasuje je na 4. miejscu w Polsce pod względem sumarycznej oceny. Aktywność gospodarza wskazuje na przedsiębiorczość i chęć podejmowania wyzwań przez mieszkańców poszczególnych gmin, co bezpośrednio przekłada się na stan lokalnej gospodarki. Mazowsze jest regionem silnie uprzemysłowionym, charakteryzującym się wysokim tempem wzrostu gospodarczego i posiadającym wysoki udział w liczbie podmiotów gospodarczych. Równie ważną determinantą, z uwagi na specyfikę rolnictwa i obszarów wiejskich, są uwarunkowania przyrodnicze wraz ze stanem środowiska.

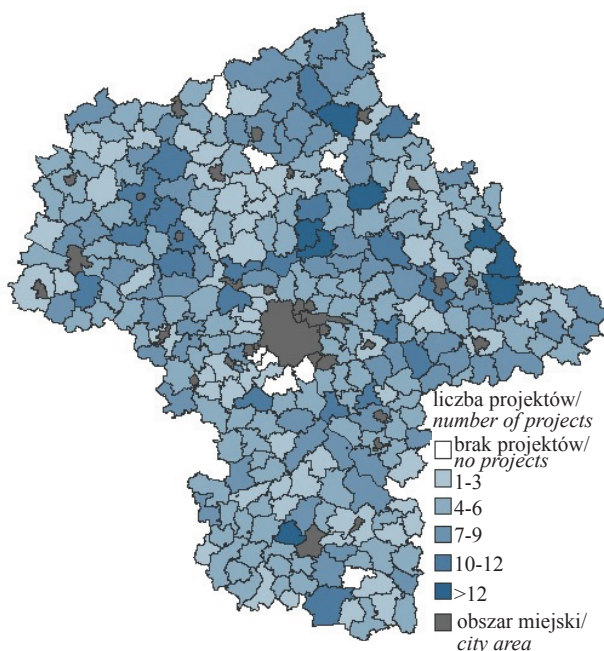
² Procedura standaryzacji i konstrukcji wskaźnika syntetycznego została przeprowadzona na podstawie metodologii stosowanej we wskaźniku syntetycznym Perkala.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że najlepsze uwarunkowania mają gminy położone w centralnej części regionu oraz w pobliżu większych miast, które korzystnie oddziałują m.in. na jakość kapitału ludzkiego i wszelkie przejawy działalności gospodarczej. Z drugiej strony gminy położone w północnej i wschodniej części województwa, zazwyczaj uzyskiwały wartości niższe od średniej, zatem stanowią obszary problemowe, w których występują trudności w zdynamizowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego. Oceniając uwarunkowania społeczno-gospodarcze warto podkreślić specyfikę województwa mazowieckiego, którą jest bliskość i silne oddziaływanie dużej aglomeracji miejskiej – Warszawy. W przypadku niektórych cech, istotnie wpływa to na wartość przyjętych cech i w efekcie na poziom rozwoju okalających ją gmin.

Realizacja działania odnowa wsi w województwie mazowieckim

Projekty związane z odnową wsi cieszyły się w Polsce dużą popularnością. Ogółem w kraju złożono prawie 8500 wniosków. Rezultatem było podpisanie 6231 umów na łączną kwotę ponad 2,6 mld zł. W województwie mazowieckim zakwalifikowano do realizacji 1572 projekty stanowiące 25% wszystkich inwestycji z zakresu odnowy wsi w Polsce. Łączna wartość realizowanych przedsięwzięć wynosiła około 620 mln zł, z czego dofinansowanie wyniosło prawie 315 mln zł (ponad 50% wartości przedsięwzięć). W podziale na osie bardziej zaznaczyła się oś 4. „Leader”, w ramach której zrealizowano 849 projektów o wartości ponad 280 mln zł, z czego dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) wyniosło 135 mln zł, podczas gdy z osi 3. zrealizowano 723 wnioski o wartości 340 mln zł, w tym dofinansowanie wyniosło prawie 180 mln zł. Rozkład przestrzenny realizowanych wniosków przedstawiono na rysunku 1.

W rozkładzie przestrzennym absorpcji funduszy UE zauważa się duże zróżnicowanie z największą aktywnością gmin z północnej i wschodniej części regionu. Jedynie 8 gmin nie skorzystało z możliwości uzyskania dofinansowania, z których 4 to obszary typowo podmiejskie, silnie zurbanizowane i cechujące się wysokimi wskaźnikami społeczno-ekonomicznymi, położone w pobliżu metropolii warszawskiej (Konstancin-Jeziorna, Michałowice, Piaseczno i Raszyn). Wraz z powstawaniem nowych osiedli, powstawała jednocześnie infrastruktura i obiekty użyteczności publicznej, które są obecnie przedmiotem działań programów odnowy wsi, w związku z czym w powyższych gminach brakuje projektów w tym zakresie. W pozostałych 272 gminach zrealizowano od 1 wniosku (11 gmin) do 19 w gminie Repki. Na tle województwa wyróżniło się także 7 innych gmin: Olszewo-Borki (13 wniosków), Jabłonna Lacka i Sterdyń (po 14), Zatory (15), Somianka (16), Długosiodło (17) i Zakrzew (18). Średnio, na każdą jednostkę samorządową w województwie mazowieckim przypadało 5 przedsięwzięć z zakresu odnowy wsi.

Rysunek 1. Liczba projektów zrealizowanych w ramach odnowy wsi

Figure 1. Projects under the rural renewal

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Marszałkowskiego województwa mazowieckiego

Source: own study based on UMWM data

Pod względem wartości dofinansowania, najwyższą kwotę udało się pozyskać beneficjentom z gminy Zakrzew (3,86 mln zł), a także Troszyn (3,66 mln zł). Średnio na każdą z gmin przypadało wsparcie środkami UE w wysokości 1,12 mln zł. Przeciętna wartość dofinansowania do jednego przedsięwzięcia sięgała 196,3 tys. zł, przy czym najwyższa była w gminach Sobolew (382,5 tys. zł, 4 wnioski) i Jaktorów (434,6 tys. zł, 3 wnioski).

Do efektów działania zaliczyć należy m.in.: budowę, remont lub wyposażenie 473 świetlic, poprawę wyglądu wsi przez zagospodarowanie centrum lub parków (276 miejscowości), wybudowanie 213 boisk i innych obiektów sportowych, realizację 132 projektów budowy chodników lub parkingów, 162 projekty w zakresie małej infrastruktury, w szczególności placów zabaw, remont 104 obiektów sakralnych i 124 ośrodków kultury, zagospodarowanie w celach rekreacyjnych terenów wokół 19 zbiorników wodnych i wytyczenie 32 szlaków i ścieżek pieszo-rowerowych.

W strukturze beneficjentów dominują samorządy gminne, które realizowały 1382 projekty, tj. 88% ogółu inwestycji w województwie mazowieckim. Spośród pozostałych beneficjentów najczęściej dotacje otrzymywały kościoły i związki wyznaniowe (113 inwestycji), ośrodki kultury, biblioteki, muzea, ochotnicza straż pożarna oraz stowarzyszenia.

Wpływ uwarunkowań społeczno-ekonomicznych na kierunki i strukturę absorpcji środków unijnych w ramach działania odnowy wsi

Ocenę wpływu uwarunkowań na poziom absorpcji środków w zakresie odnowy wsi przeprowadzono w oparciu o ujednoczone wskaźniki każdej z determinant, na bazie których skonstruowano końcowy syntetyczny wskaźnik uwarunkowań społeczno-gospodarczych. Drugim elementem przyjętym do oceny był wskaźnik syntetyczny poziomu absorpcji środków UE³. Analiza porównawcza obu wskaźników umożliwiła wydzielenie określonych typów absorpcji w zakresie odnowy wsi. Z punktu widzenia celów wdrażania funduszy UE (m.in. wyrównywanie szans i wspomaganie obszarów słabej rozwiniętych) za najbardziej preferowanych do wsparcia środkami UE można uznać typy gmin, który z jednej strony cechują się niskim poziomem uwarunkowań, a z drugiej wysokim poziomem absorpcji.

Tak przeprowadzona analiza wykazała, iż występuje pewna zależność pomiędzy uwarunkowaniami posiadanymi przez poszczególne gminy, a ich aktywnością w aplikowaniu o środki UE. Zauważalna jest większa aktywność gmin o mniej korzystnych warunkach, zaznaczająca się głównie w działalności gospodarczej (50 gmin zaklasyfikowanych do najsłabszej grupy), a także w kapitale ludzkim (44 tego typu jednostek). W uwarunkowaniach środowiskowych podobną relacją (słabe uwarunkowania – wysoki poziom absorpcji) wykazało się 41 gmin, zaś w infrastrukturze 40. Odnosząc się do zasady zrównoważonego rozwoju pożądaną sytuację zaobserwowano w 10 gminach o niskich uwarunkowaniach wewnętrznych (w każdej z determinant znalazły się grupie 1 – o wartościach znacznie poniżej średniej dla regionu) i a jednocześnie wysokim poziomie absorpcji: Huszlew, Paprotnia, Parysów, Wąsewo, Klwów, Wieczfnia Kościelna, Przasnysz, Bielany, Troszyn, Jakubów.

Drugą grupą wykazującą istotne zależności pomiędzy uwarunkowaniami a poziomem absorpcji, są gminy o wysokim potencjale rozwojowym przy jednocześnie niskim poziomie aplikowania o środki UE. Zakładając, iż samorządom o większych zasobach wewnętrznych łatwiej jest generować impulsy rozwojowe i stymulować rozwój lokalny, to potrzebują one relatywnie mniejszego wsparcia ze środków zewnętrznych aby móc podnosić jakość życia na swoim obszarze. W tej grupie szczególnie zaznaczył się wpływ uwarunkowań społecznych (47 jednostek) oraz gospodarczych (39), co wyraźnie wskazuje, iż samorządy dysponujące znacznymi zasobami częściej szukają innych możliwości niż tylko poprzez środki UE. Ponadto warto jeszcze wskazać na dwie grupy gmin.

³ Wskaźnik syntetyczny poziomu absorpcji funduszy unijnych z odnowy wsi obliczono na bazie cech: liczba zrealizowanych projektów na 100 wsi, średnia wartość dofinansowania 1 projektu, wartość dotacji na 1 wieś, wartość dotacji na 1 mieszkańca. Następnie poszczególne gminy przyporządkowano do jednej z klas o: niskim (poniżej $-0,25\sigma$, 109 gmin), średnim (od $-0,25\sigma$ do $0,25\sigma$, 72 jednostki) i wysokim poziomie absorpcji (powyżej $0,25\sigma$, 99 gmin).

Tabela 1. Typy strukturalne absorpcji w zależności od rodzaju uwarunkowań

Table 1. Structural types of absorption depending on the circumstances

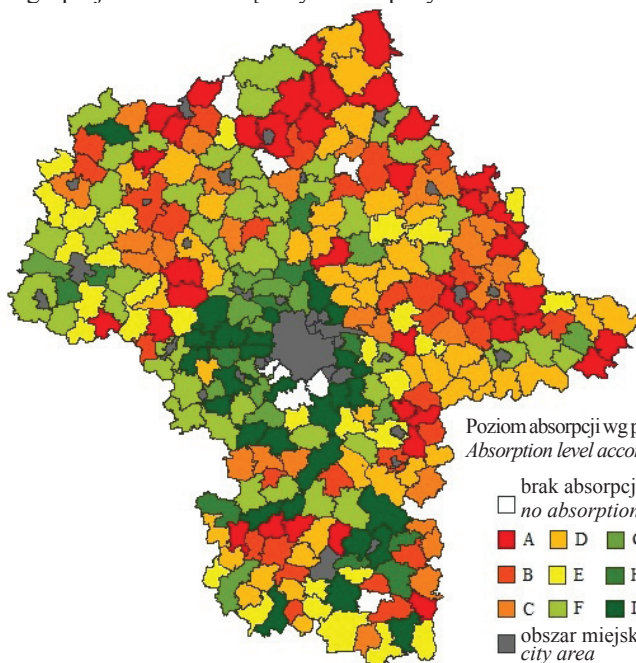
Typ absorpcji/ Typ of absorption*	Typy uwarunkowań/Types of conditions												Suma/ Sum
	społeczne/social			infrastrukturalne/ infrastructure			gospodarcze/ economic			środowiskowe/ environmental			
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	
1	27	35	47	32	48	29	41	29	39	40	34	35	109
2	29	33	10	25	32	15	34	26	12	34	20	18	72
3	44	36	19	40	38	21	50	33	16	41	33	25	99
Suma/Sum	100	104	76	97	118	65	125	88	67	115	87	78	280

* 1 – niski poziom absorpcji, niski poziom uwarunkowań (poniżej $-0,25\sigma$), 2 – średni poziom absorpcji, średni poziom uwarunkowań (od $0,24\sigma$ do $0,25\sigma$), 3 – wysoki poziom absorpcji, wysoki poziom uwarunkowań (powyżej $0,25\sigma$) / 1 – low absorption, low level conditions (below $-0,25\sigma$), 2 – average absorption, average conditions (from $0,24\sigma$ to $0,25\sigma$), 3 – high level of absorption, a high level of conditionality (above $0,25\sigma$)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i UMWM

Source: own study based on CSO data and UMWM

Pierwszą z nich są jednostki o słabych warunkach rozwojowych i jednocześnie niskiej aktywności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych i dotyczy to 6 gmin: Trojanów, Przylęk, Ciechanów, Grębków, Stanisławów, Gniewoszów. Kolejną grupą są samorządy o wysokim poziomie rozwoju w każdej z grup i jednocześnie są aktywne w pozyskiwaniu środków:

Poziom absorpcji wg poziomu uwarunkowań społeczno-ekonomicznych/
Absorption level according to social-economic conditions

Tabela 2. Relacja typów absorpcji do poziomu uwarunkowań społeczno-ekonomicznych

Table 2. Relationship types of absorption to the level of socio-economic conditions

Uwarunkowania/ Conditions*	Absorpcja/ Absorption			Suma/ Sum
	1	2	3	
1	26	30	38	94
2	50	31	47	128
3	33	11	14	58
Suma/Sum	109	72	99	280

* jak w tab. 1

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

Rysunek 2. Typy strukturalne absorpcji w działaniu odnowa wsi
Figure 2. Structured types of absorption in the operation of village renewal

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

A – niskie uwarunkowania, niska absorpcja, B – niskie uwarunkowania, średnia absorpcja, C – niskie uwarunkowania, wysoka absorpcja, D – średnie uwarunkowania, niska absorpcja, E – średnie uwarunkowania, średnia absorpcja, F – średnie uwarunkowania, wysoka absorpcja, G – wysokie uwarunkowania, niska absorpcja; H – wysokie uwarunkowania, średnia absorpcja, I – wysokie uwarunkowania, wysoka absorpcja / A – low conditions, low absorption, B – low conditions, average absorption, C – low conditions, high absorption, D – average conditions, low absorption, E – average conditions, average absorption, F – average conditions, high absorption, I – high conditions, high absorption

Przysucha, Wyszków, Izabeli, Wieliszew, Nadarzyn i Brwinów. Stan zależności wynikających z rozkładu wskaźników syntetycznych pomiędzy uwarunkowaniami a poziomem absorpcji środków przedstawiono w tabeli 1.

W celu uogólnienia wyników obliczono wskaźnik syntetyczny dla ogółu cech 4 grup uwarunkowań (średnia z wskaźników cząstkowych). Takie ujęcie pozwoliło zgeneralizować wyniki i wydzielić 9 typów strukturalnych poziomu absorpcji (rys. 2, tab. 2).

W analizie szczególną uwagę zwrócono na kilka wybranych typów. Dotyczy to przede wszystkim gmin o niskim poziomie uwarunkowań jako najbardziej preferowanym do aplikowania o środki UE. Ten typ reprezentowany był jedynie przez 38 jednostek (14% ogółu). Jednak doliczając gminy, które mają przeciętne uwarunkowania (a więc mieszczące się w okolicach średniej bądź nieco poniżej) i jednocześnie odznaczają się wysokim poziomem absorpcji (47), łącznie stanowiły one prawie trzecią część ogółu gmin.

Problemową grupę stanowiły gminy o słabej sytuacji społeczno-ekonomicznej przy jednocześnie niskim poziomie absorpcji środków unijnych. Mimo niesprzyjających uwarunkowań gminy te nie wykazywały się szczególną aktywnością w aplikowaniu o fundusze pomocowe. Większość tych gmin zlokalizowana jest w północnej i wschodniej części województwa. Jednym z ważniejszych powodów tego stanu może być fakt, że nie należą one do zamożnych samorządów i nie mają wystarczających środków na pokrycie niezbędnego wkładu własnego. Ponadto w tych częściach regionu odnotowano najniższe wartości wskaźnika kapitału ludzkiego. Brak odpowiedniego wykształcenia i kompetencji, niewystarczająca wiedza na temat możliwości aplikowania o fundusze UE lub brak chęci w podejmowaniu działań na rzecz rozwoju danej miejscowości, skutkuje niskim poziomem absorpcji funduszy unijnych na tych terenach.

Najliczniejsza grupa gmin, charakteryzowała się przeciętnymi uwarunkowaniami (128 jednostek samorządowych), zbliżonymi do średniej dla województwa. Jednak gminy te są bardzo zróżnicowane pod względem aktywności w aplikowaniu o środki na odnowę wsi. Z jednej strony istnieje grupa samorządów niewykazujących większego zainteresowania tym działaniem (50), z drugiej podobna grupa gmin (47) cechowała się ponadprzeciętną aktywnością w pozyskiwaniu środków. Na przykładzie województwa mazowieckiego wyraźnie widać, że mimo podobnych uwarunkowań część gmin stara się w pełni wykorzystać szansę na rozwój jaką jest korzystanie z programu odnowy wsi, podczas gdy pozostałe z nich są w tej kwestii znacznie bardziej zachowawcze.

Podsumowanie

Województwo mazowieckie jako region charakteryzujący się największą aktywnością w realizowaniu programu odnowy wsi w Polsce, wewnątrz jest bardzo zróżnicowane również pod względem posiadanych zasobów i poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, które w wielu przypadkach istotnie wpływają na stopień absorpcji funduszy UE. Warto podkreślić, że każdy ze zrealizowanych projektów w ramach odnowy wsi, pomimo różnej ich wartości i zakresu wykonanych prac, ma w wymiarze lokalnym istotne znaczenie. Wszystkie inwestycje spełniają nie tylko cele koncepcji odnowy wsi, jak np. aktywizacja i poprawa warunków życia mieszkańców wsi, ale generują popyt na materiały budowlane i urządzenia związane ze specyfiką danej inwestycji, które mogą być wykonane przez miejscowe zakłady produkcyjno-usługowe. Dzięki temu odnowa wsi przyczynia się do widocznych zmian w wyglądzie i przestrzeni wsi, jak i do rozwoju lokalnych przedsiębiorstw.

Przeprowadzona analiza wykazała zróżnicowane postawy samorządów w kwestii absorpcji środków z działania „Odnowa wsi”. Tym niemniej, zauważalna jest przewaga gmin, które z jednej strony cechują się niskim poziomem uwarunkowań, a z drugiej wysokim poziomem absorpcji środków. Warto zauważyć, że z punktu zasad wdrażania funduszy unijnych jest to preferowany kierunek alokacji środków. Wspiera on bowiem jednostki, w których potrzeby są najbardziej pilne i którym zarazem trudno jest stymulować rozwój w oparciu o własne zasoby. Z drugiej strony, liczną grupę stanowią gminy, które zalicza się do jednostek o wysokim poziomie rozwoju i relatywnie niskim poziomie absorpcji środków. Spośród wybranych do analizy determinant silniejsze

oddziaływanie na poziom absorpcji zaobserwowano w uwarunkowaniach gospodarczych oraz społecznych, słabsze zaś w środowiskowych i infrastrukturalnych. Warto zwrócić uwagę na gminy o niskim poziomie uwarunkowań i zarazem niskim poziomie środków UE. Ten typ jednostek można uznać za najbardziej problemowy, gdyż są to gminy potrzebujące wsparcia, a jednocześnie władze i pozostałe podmioty z ich terenu wykazują bierność w staraniu się o środki unijne.

Literatura

- Biczkowski M. 2013: *Fundusze unijne jako czynnik rozwoju regionalnego w odniesieniu do koncepcji rozwoju neoendogenicznego*, [w:] M. Wójcik (red.), *Regionalny wymiar przemian polskiej wsi – aspekty przestrzenno-ekonomiczne*, Studia Obszarów Wiejskich, t. XXXIV, Warszawa, 71-85.
- Chudy W. 2011: *Rozwój infrastruktury obszarów wiejskich*, Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich, nr 10, Polska Akademia Nauk Oddział w Krakowie, Komisja Technicznej Infrastruktury Wsi, 97-106.
- Czapiewska G. 2011: *Odnowa wsi szansą na rozwój peryferyjnych obszarów wiejskich Pomorza*, Barometr Regionalny, nr 3(25), WSZiA, Zamość, 87-88.
- Idziak W., Wilczyński R. 2013: *Odnowa wsi: przestrzeń, ludzie, działania*, Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA, Warszawa, 47-54.
- Kapusta F. 2012: *Poziom infrastruktury technicznej i społecznej jako indyktor i stymulator rozwoju regionalnego*, Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy/Uniwersytet Rzeszowski, nr 29, 315-325.
- Klekotko M. 2005: *Wiejskie społeczeństwo obywatelskie czy wiejskie społeczności obywatelskie? O problemach badania obywatelskości ludności wiejskiej*, [w:] K. Gorlach, G. Foryś (red.), *W obliczu zmiany: wybrane strategie działania mieszkańców polskiej wsi*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, 107-117.
- Kłodziński M. 1996: *Wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich w Polsce i w krajach Unii Europejskiej*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Kłodziński M. 2006: *Aktywizacja społeczno-gospodarcza gmin wiejskich i małych miast*, IRWiR, Warszawa.
- Koreleski K. 2007: *Koncepcja rozwoju zrównoważonego w unijnej polityce kształtowania obszarów wiejskich*, Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich PAN, nr 1, 19-26.
- Kutkowska B., Pilawka T. 2012: *Program odnowy wsi jako instrument wzmacniający jakość kapitału społecznego*, Roczn. Nauk.SERiA, t. XIV, z. 3, 232-234.
- Racine J.B., Reymond H. 1977: *Analiza ilościowa w geografii*, PWN, Warszawa.
- Ray C. 1997: *Towards a theory of the dialectic of rural development*, Sociologia Ruralis, 27(3), 345-362.
- Ray C. 2006: *Neo-endogenous rural development in the EU*, [w:] P. Cloke, T. Marsden, P. Mooney (red.), *The handbook of rural studies*, London: SAGE Publications Ltd., 278-292.
- Wilczyński R. 2003: *Odnowa wsi perspektywą rozwoju obszarów wiejskich w Polsce*, Fundacja Fundusz Współpracy, Program Agro-Info, Poznań.
- Wilczyński R. 2007: *10 lat odnowy wsi w Polsce – droga do celu*, [w:] M. Kłodziński, M. Błąd, R. Wilczyński (red.), *Odnowa wsi w integrującej się Europie*, Warszawa, 2.
- Wójcik M. 2010: *Struktura i działanie – społeczno-geograficzna interpretacja oddziaływania funduszy Unii Europejskiej na przykładzie programu „Odnowa Wsi”*, [w:] E. Kacprzak i A. Kołodziejczak (red.), *Rola środków Unii Europejskiej w rozwoju obszarów wiejskich*, t. 24, IGiPZ PAN, Warszawa.
- Zdrojewski E.Z. 2009: *Przemiany demograficzne, a rozwój kapitału ludzkiego na obszarach wiejskich*, PAN, Wieś i Rolnictwo, nr 1, 24.

Summary

This paper aims to assess the implementation of rural renewal activities implemented under the Rural Development Programme 2007-2013 (RDP) on example of Mazowieckie province. An important aspect was to analyze the level of absorption against socio-economic conditions. For this purpose, as its reference point the few planes, ie. Human capital, business, technical and social infrastructure and the natural environment. The evaluation of rural renewal was carried out for both RDP axes through which this action was implemented, ie. axis 3. and axis 4. Leader.

Adres do korespondencji
dr Mirosław Biczkowski, Anita Grabowska
Uniwersytet Mikołaja Kopernika
Wydział Nauk o Ziemi, Katedra Gospodarki Przestrzennej i Turystyki
ul. Lwowska 1, 87-100 Toruń
e-mail: mirbicz@umk.pl